

travelbook

Toskania i Wenecja

Bezdroża

Mistrzowska
ochrona **ERGO**
HESTIA®

Autorka przewodnika: Agnieszka Masternak

Dziękujemy również autorkom, których teksty wykorzystano podczas opracowania przewodnika: Marii Magdalenie Lasce, Magdalenie Kubas, Agnieszce Liszce.

Redaktor prowadzący: Maciej Żemojtel

Redakcja i korekta: Jacek Okarmus, Mariusz Miodek

Skład: DAKA – Studio Graficzne

Projekt okładki: Ewa Jarocka; materiały graficzne na okładce zostały wykorzystane za zgodą Shutterstock Images LLC.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli. Autorka oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autorka oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?betow3>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie III

ISBN: 978-83-283-4921-6

Copyright © Helion, 2018

- **Kup książkę**
- **Poleć książkę**
- **Oceń książkę**
- **Księgarnia internetowa**
- **Lubię to!**
- **Nasza społeczność**

Spis treści

ATRAKcje TOSKANII I WENEcJI	6
INFORMACJE PRAKTYCZNE	13
PRZED WYJAZDEM	15
Wybór czasu podróży	15
Źródła informacji	16
Formalności	17
DOJAZD	20
Podróż samolotem	20
Podróż samochodem	20
Podróż autobusem	21
Podróż pociągiem	21
NA MIEJSCU	22
Transport publiczny	22
Noclegi	23
Wyżywienie	25
INFORMATOR A-Z	27
INFORMACJE KRAJOZNAWCZE	41
KRAJOZNAWCZE ABC	43
Geografia	43
Klimat	44
Przyroda	44
KULTURA I SZTUKA	49
Architektura i sztuki plastyczne	49
Tradycje, obrzędy i święta	61
Rzemiosło	62
KUCHNIA	63
Wina	66
Kawa	67
TOSKANIA	69
AREZZO	71
ARGENTARIO	79
Orbetello	80
Porto Santo Stefano	81
Porto Ercole	82
CARRARA	85

CHIANTI	89
Badia a Passignano	89
Barberino Val d'Elsa	89
Brolio	89
Castellina in Chianti	90
Certosa di Galuzzo	90
Greve in Chianti	90
Montefioralle	90
Radda in Chianti	92
COLLODI	93
CORTONA	95
▶ KUCHNIA TOSKANII	98
ELBA	102
FIESOLE	104
FLORENCJA	106
GARFAGNANA	122
Barga	122
Borgo a Mozzano	122
GROSSETO	124
LUKKA	126
MASSA MARITTIMA	130
PISTÓIA	132
PITIGLIANO	136
PIZA	138
PRATO	144
POPULONIA	149
SAN GIMIGNANO	151
SIENA	155
VAL D'ORCIA	164
Abbadia San Salvatore	164
Abbazia di Sant'Antimo	165
Bagno Vignoni	165
Montalcino	167
Pienza	168
San Quirico d'Orcia	169
VAL DI CHIANA	171
Chianciano Terme	171
Chiusi	171
Montepulciano	171
Lucignano	175
▶ ETRUSKOWIE	176
VIAREGGIO	180
VOLTERRA	182

WENECJA	185
Historia	186
Śmierć (w) Wenecji	189
SAN MARCO	194
DORSODURO	205
SAN POLO I SANTA CROCE	211
CANNAREGIO	217
CASTELLO	221
▶ KARNAWAŁ W WENECJI	226
LAGUNA WENECKA	228
Giudecca	228
San Giorgio Maggiore	230
Murano	232
Burano	233
San Francesco del Deserto	235
San Michele	235
Lido	235
Torcello	236
Lazzaretto Nuovo	236
SŁOWNICZEK POLSKO-WŁOSKI	243
LEGENDA	246
INDEKS	247

Spis planów i map

Toskania	przednia okładka
Arezzo	72
Cortona	96–97
Florencja	106–107
Lukka	128
Pistóia	133
Piza	140–141
Prato	145
San Gimignano	152
Siena	156–157
Volterra	182–183
Wenecja	190–191
Wenecja – centrum	196–197
Włochy północne	tylna okładka

Kup książkę

Poleć książkę

ZABYTKI ARCHITEKTURY I MALARSTWA

Katedra Santa Maria del Fiore i bazylika w Florencji

Imponująca katedra z ogromną kopułą autorstwa Brunelleschiego. Stojące przy niej bazylika jest najstarszym budynkiem sakralnym we Florencji.

Wieża w San Gimignano

San Gimignano jest miastem, którego wygląd ukształtowała swoista rywalizacja jego bogatych mieszkańców o to, kto wzniesie najwspanialszą wieżę. Z ponad 70 wież mieszkalnych do dziś zachowało się 14.

Campo dei Miracoli w Pizie

Znane przede wszystkim z Krzywej Wieży pizańskiej „Pole Cudów” zachwyca także innymi arcydziełami architektury, jak katedra, bazylika i Camposanto (cmentarz).

Freski Piera della Francesca w Arezzo

Cykl pięknych fresków Piera della Francesca w kościele Franciszkanów w Arezzo.

Piazza del Campo w Sienie

Centralny plac o charakterystycznym kształcie, otoczony wspaniałymi zabytkami architektury, na którym skupia się życie tego niezwykłego miasta.

Kup książkę

Poleć książkę

Atrakcje Toskanii i Wenecji

Starówka Lukki

W całości otoczona oryginalnymi średniowiecznymi murami, w których obrębie znajduje się wiele romańskich kościołów i przepiękny plac Amfiteatralny (Piazza dell'Anfiteatro), który zachował owalny kształt stojącego tu niegdyś rzymskiego teatru.

Pałac Dożów w Wenecji

Pałac dawnych władców Wenecji. W jego wnętrzu można podziwiać bogatą kolekcję malarstwa weneckiego z obrazami takich artystów, jak Tiepolo, Veronese, Tintoretto, Tycjan i wielu innych.

Katedra w Prato

Kryje piękny cykl fresków Filippa Lippiego i innych artystów wczesnego renesansu.

Bazylika św. Marka w Wenecji

Wspaniała świątynia dominująca nad centralnym placem Wenecji. Łączy wschodnie i zachodnie style architektoniczne.

Kup książkę

Poleć książkę

TU TRZEBA PRZYJECHAĆ

Val d'Orcia

Niezwykłe malownicza dolina, która oddaje sobą całe piękno Toskanii w czystej postaci. Wśród łagodnych wzgórz z uprawami słoneczników, oliwek i winorośli poprzecinanych cyprysowymi alejami leżą niewielkie, pełne uroku miasteczka i średniowieczne opactwa.

Półwysep Argentario

Znajdziemy tu wciąż nieskazitelnie czyste plaże i urokliwe dawne osady rybackie.

INTERESUJĄCE MOSTY

Ponte di Rialto w Wenecji

Reprezentacyjny most na Canal Grande, zbudowany charakterystycznymi kramami.

Ponte Vecchio we Florencji

Wspaniała XV-wieczna budowla na rzece Arno, znana przede wszystkim jako most Złotników. Od początku swego istnienia most był sukcesywnie zabudowywany sklepami i kramami, które cieszą oko do dziś.

Ponte del Diavolo w Borgo a Mozzano

Zadziwiający swoim kształtem most Diabła w niewielkiej osadzie tokańskiego regionu Garfagnana.

Ponte dei Sospiri w Wenecji

Słynny wenecki most Westchnień, jak nazwali go pisarze romantyzmu. To z niego po raz ostatni spoglądali na Wenecję prowadzeni do więzienia skazańcy.

Galleria degli Uffizi we Florencji

Jedno z najważniejszych muzeów świata. Można tu zobaczyć obrazy Michała Anioła, Rafaela, Caravaggia, Sandra Botticellego, Filippa Lippiego, Cimabuego, Giotta, Holbeina i wielu innych artystów, a także portrety niejednego z polskich królów.

NAJCIEKAWSZE MUZEA I GALERIE

Galleria Palatina we Florencji

Mieszcząca się w pałacu Pittich galeria gromadzi ogromną kolekcję dzieł renesansowych i barokowych, w tym obrazy Rafaela, Tycjana, Tintoretta, Rubensa, Perugina i Caravaggia oraz rzeźby Canovy.

Galleria dell'Accademia we Florencji

To właśnie tutaj znajduje się *David* – oryginalna słynnej rzeźby Michała Anioła, poza tym inne dzieła tego mistrza oraz malarstwo florenckie z XIII–XVI w.

Museo Civico w Sansepolcro

Gromadzi dzieła urodzonego w tym mieście Piera della Francesca.

Muzeum Marmuru w Carrarze

Muzeum poświęcone słynnemu białemu marmurowi karraryjskiemu, z którego powstawały m.in. rzeźby Michała Anioła.

Museo Etrusco Guarnacci w Volterze

Gromadzi liczne wykopiska sztuki etruskiej z tych terenów, w tym wyroby z alabastru.

Kup książkę

Poleć książkę

Museo Correr w Wenecji

Można tu zobaczyć najznamienitsze dzieła malarstwa weneckiego, m.in. Bellinich, Lorenza Lotta, Carpaccia.

Gallerie dell'Accademia w Wenecji

Mieszczące się w dawnym kompleksie klasztornym galerie gromadzą największe zbiory malarstwa weneckiego od XIV do XVI w., w tym obrazy Paola Veneziana, Carpaccia, Giovanniego Belliniego, Giorgionego, Tycjana, Lorenza Lotta, Veronesego i Tintoretta.

Collezione Peggy Guggenheim w Wenecji

Muzeum sztuki współczesnej mieszczące się w Palazzo Vernier dei Leoni nad Canal Grande. Można tu zobaczyć m.in. dzieła XX-wiecznej awangardy (dadaizm, kubizm, surrealizm).

Pinacoteca Querini-Stampalia w Wenecji

Gromadzi obrazy artystów weneckich od XIV do XVI w., m.in. Lorenza di Credi, Bernarda Strozziiego, Pietra Longhiego, Palmy Starszego, Giambattisty Tiepola czy Giovanniego Belliniego (*Ofiarowanie w świątyni*).

Park archeologiczny Baratti e Populonia

Obejmuje pozostałości dawnej Populonii, niegdyś jednej z dwunastu lukumonii – najważniejszych etruskich miast.

Koronki z Burano

Przepiękne ażurowe tkaniny, których najpiękniejsze przykłady można oglądać w Museo del Merletto.

NAJPIĘKNIJSZE RZEMIOSŁO REGIONALNE

Szkło z Murano (zwane też szkłem weneckim)

Charakterystyczne, wspaniałe kolorowe szkło wytwarzane od stuleci na jednej z wysp Laguny Weneckiej – Murano. Na wyspie, gdzie w XIII w. przeniesiono wszystkie fabryki szkła z Wenecji, znajduje się poświęcone tej sztuce Museo dell'Arte Vetraria.

Wyroby z alabastru – Volterra

Volterra słynie z obróbki wydobywanego tu alabastru. W mieście znajduje się poświęcone temu rzemiosłu muzeum.

Kup książkę

Poleć książkę

REJONY WINNE

Montepulciano

Miejscowość na granicy Val di Chiana i Val d'Orcia. Wina produkuje się tu od czasów etruskich. Najlepsze z nich to szlachetne, czerwone nobile di Montepulciano oraz nieco mniej wytworne (i tańsze), ale pochodzące z tych samych szczepów (może jednak zawierać domieszki) rosso di Montepulciano. Wytwarza się tu też vin santo – charakterystyczne białe wino deserowe.

Chianti

Słynny region winny, gdzie ze szczepów sangiovese, canaiolo nero, trebbiano toscano i malvasia produkowane jest charakterystyczne czerwone wytrawne wino.

Montalcino

Miejsce słynące przede wszystkim z wyrobu świetnego (i drogiego) czerwonego wina – brunello di Montalcino, jednego z najdłużej leżakujących włoskich win.

Arezzo

To malownicze miasto położone wśród tokańskich wzgórz jest miejscem narodzin Petrarcki i Vasarięgo (niedaleko stąd, w Caprese, przyszedł na świat także Michał Anioł, a w Sansepolcro – Piero della Francesca). W Arezzo można doświadczyć harmonii, z jaką toczy się życie typowego tokańskiego miasta średniej wielkości, pośród śladów odległej, burzliwej historii. Nie jest ono jeszcze tak zdominowane przez turystów, jak niektóre z bardziej popularnych miejsc w Toskanii, mimo że kryje imponującą liczbę naprawdę wspaniałych zabytków. Uliczki Arezzo można oglądać w niektórych scenach kręconego tu filmu *Życie jest piękne*, którego twórca – Roberto Benigni – także pochodzi z tych okolic.

HISTORIA

W przeszłości Aretium było jednym z ważniejszych centrów Etrusków, którzy osiedlili się tutaj prawdopodobnie w VII w. p.n.e. Później przeszło ono pod panowanie imperium rzymskiego, dla którego miało ważne znaczenie

strategiczne. Około I w. p.n.e. w mieście wytwarzano ceramikę i majoliki sławne na cały ówczesny świat. W epoce najazdów barbarzyńskich Arezzo przeżyło upadek, z którego podniosło się ok. XII w.; wtedy to rozpoczął się okres jego bardzo szybkiego rozwoju i rozbudowy. Osiedlenie się tu zakonów wędrownych oraz założenie uniwersytetu retoryki uczyniły z miasta centrum sztuki i literatury. Pod koniec XIII w. Arezzo zostało jednak zdominowane przez pobliską Florencję.

WARTO ZOBACZYĆ

Kto przyjeżdża do Arezzo, najpierw najczęściej kieruje się w stronę **★ kościoła Franciszkanów** Basilica di San Francesco; Via Guido Monaco 11; www.pierodellafrancesca-ticketoffice.it; otwarte: czas letni pn.–pt. 9.00–19.00, sb. 9.00–18.00, nd. 13.00–18.00, czas zimowy: pn.–pt. 9.00–18.00, sb. 9.00–17.30, nd. 13.00–17.30; wstęp: 8 i 5 EUR; wizyta trwa maks. 30 min, konieczna rezerwacja za pośrednictwem strony www.pierodellafrancesca-ticketoffice.it, bilet łączony z domem

▼ Arezzo – Piazza Grande

Kup książkę

Poleć książkę

Vasarięo, Museo Medievale i Museo Archeologico: 12 EUR, ulg. 7 EUR, gdzie można zobaczyć niezwykle cykl fresków pędzla Piera della Francesca **Legenda Krzyża Świętego**. W mieście franciszkanie osiedlili się jeszcze za życia założyciela zakonu. Budowę świątyni przy Piazza San Francesco rozpoczęto ok. 1290 r., a pod koniec XIV w. dokonano istotnych zmian, wprowadzając prostokątną absydę i kościół dolny (na wzór bazyliki w Asyżu). W XV w. zostały dobudowane boczne kaplice.

Z kościoła niedaleko jest do Corso Italia – głównej arterii miejskiej już od czasów średniowiecza. U jej szczytu wznosi się romański **kościół Santa Maria della Pieve** (XII–XIV w.) z charakterystyczną dzwonnica o okazańszej liczbie okien. Na głównym portalu świątyni umieszczono ciekawe płaskorzeźby miejscowego artysty przedstawiające miesiące. W podzielonym na trzy nawy spokojnym wnętrzu można odnaleźć dwie marmurowe płaskorzeźby (*Narodziny*

Kup książkę

Poleć książkę

i *Pokłon Trzech Króli*). Kaplica absydy została przebudowana i zaadaptowana przez Vasarięgo na rodzinną kaplicę grobową.

Półokrągła absyda kościoła wychodzi na **Piazza Grande** – główny plac Arezzo. Jest on scenérią najważniejszych wydarzeń w mieście, odbywa się tu chociażby turniej rycerski **Giostra del Saracino**. Piękny, rozległy plac, wyraźnie pochylony, otoczony jest szeregiem ciekawych budynków z różnych epok. Niegdyś widać było stąd katedrę, ale po XVI-wiecznych przebudowach, po których plac przybrał obecny kształt, został on z czterech stron zamknięty. W zachodniej pierzei znajduje się zaprojektowany przez Vasarięgo **Palazzo delle Logge** oraz, naprzeciwko niego, typowa dla Arezzo rezydencja mieszkalna z wieżą. Po stronie północnej wznosi się XVIII-wieczny **Palazzo del Tribunale** oraz **Palazzo Fraternità dei Laici**

▲ Kościół Santa Maria della Pieve

– pierwotnie gotycka budowla, rozbudowana w XV w. w stylu renesansowym. Przy

Legenda Krzyża Świętego – freski Piera della Francesca

Bezdyskusyjnym arcydziełem jest znajdujący się w kościele franciszkańskim w Arezzo cykl fresków Piera della Francesca zatytułowany *Leggenda della Vera Croce* (*Legenda Krzyża Świętego*), wykonany w latach 1452–64. Piero della Francesca połączył średniowieczną legendę o odnalezieniu krzyża, na którym umarł Chrystus, z mistyką franciszkańską (porównującą postacie Chrystusa i św. Franciszka) oraz z nawiązaniami do historii i ówczesnej sytuacji politycznej.

Pierwsza scena, w najwyższej części lewej ściany, przedstawia cesarza bizantyjskiego Herakliusza, który po pokonaniu Persów zwraca bazylicę jerozolimskiej odzyskany podczas wojny krzyż. Dalej, po obydwu stronach okna, znajdują się wizerunki proroków. Naprzeciwko przedstawiona

jest śmierć Adama. Pod pierwszym malowidłem umieszczono scenę *Odnalezienie Prawdziwego Krzyża* i – przy oknie – *Torturowanie Judasza* oraz *Podnoszenie Krzyża*. W środkowej części prawej ściany znajduje się *Spotkanie królowej Saby i króla Salomona*. Z kolei na dolnej części lewej ściany zobaczymy *Zwycięstwo Herakliusza nad królem perskim*. Po dwóch stronach okna znajdują się *Zwiastowanie* i *Sen Konstancyntyna*. Ostatni fresk to *Zwycięstwo Konstancyntyna*. Fresk ten to pierwsza nocna scena w renesansie. Cesarzowi w noc przed bitwą przyśnił się anioł z krzyżem, który powiedział: *In hoc signo vinces*. Cała scena przedstawiona jest w konwencji realistycznej, lecz blade i intensywne światło księżyca, odbijające się od namiotu i zbroi, czynią ją nierzeczywistą.

Kuchnia Toskanii

Tradycyjna toskańska kuchnia – prosta i niewyszukana, jednak mająca swój niepowtarzalny urok – to typowa kuchnia biednych obszarów rolniczych. Produktem o bardzo dużym znaczeniu jest chleb, naprawdę dobry i smakujący tu jak nigdzie indziej we Włoszech. Jego charakterystyczny smak wynika m.in. z tego, że brak w nim soli, co ma swoje historyczne uzasadnienie: w XII w. rywalizująca z Florencją Piza wprowadziła embargo na sól. Toskański chleb ma wiele odmian, a o jego znaczeniu dla miejscowej kuchni świadczy fakt, że jest on bazą wielu potraw. Wszak tutaj nic nie może się zmarnować.

Lekko czerstwawy chleb można było namoczyć w wodzie, a potem pokruszyć na kawałki, dodać do tego pomidory, ogórki, czerwoną cebulę i bazylię oraz doprawić całość oliwą. Tak powstawała typowa **panzanella**. Dziś dodaje się do woli także innych składników: oliwek, jajek, tuńczyka, mozzarelli, marchewki, selera, fasoli. Niektórzy jedzą też *panzanellę* z większych (niepokruszonych) kawałków chleba. Chleb można było jednak jeszcze bardziej rozmiękczyć, gotując go w wywarze z ziół i warzyw, aż do otrzymania konsystencji papki, jaką ma świetna **pappa al pomodoro**, z sosem z przetartych pomidorów.

Kup książkę

Poleć książkę

Można było wreszcie zrobić zupę, taką jak słynna **ribollita**, do której przyrządzenia używano się rosnącej w Toskanii czarnej kapusty i fasoli. Gotowało się ją w dużych ilościach – najlepiej w glinianym naczyniu w piecu opalanym drewnem – jednego dnia (najczęściej w piątek), a w kolejne dni gotowało ponownie. Stąd też pochodzi nazwa zupy (wł. *ribollire* – gotować od nowa).

Drugą słynną zupą jest **acquacotta** – danie typowe zwłaszcza dla obszarów Maremmy i wywodzące się z kuchni tutejszych pastery (nazywanych w miejscowym dialekcie *butteri*). Jej nazwa znaczy dosłownie: „gotowana woda” (wł. *acqua cotta*). Można było wrzucić do niej wszystko, co tylko było dostępne, toteż lokalne warianty tej potrawy różnią się między sobą. Przede wszystkim były to sezonowe warzywa oraz oliwa, sól i chleb.

Popularnym składnikiem potraw zwłaszcza w Garfagnanie jest **farro** – jedna z najstarszych odmian pszenicy, pochodząca z Bliskiego Wschodu i uprawiana już przez antycznych Rzymian. Wykorzystuje się ją najczęściej do zup; warta skosztowania jest np. świetna *zuppa di farro*, do której dodaje się oliwy, fasoli, warzyw i ziół aromatycznych. W tokańskiej kuchni nie brakuje też makaronu. Regionalnymi jego odmianami są płaskie podłużne wstążki **pappardelle** oraz **pici** w południowej Toskanii. Przypominają one grube spaghetti. Jako pierwsze danie popularne są *pappardelle al cinghiale* z mięsem dzika i pomidorami.

Jako drugie danie (*secondo*) w tradycyjnej miejscowej kuchni dominuje mięso, przede wszystkim **drób i dziczyzna**. Rozpowszechnione są potrawy na bazie zająca, dzika, sarny i bażanta. Trzeba bowiem wiedzieć,

Kup książkę

Poleć książkę

Florencja

Florencja (Firenze; 362 tys. mieszkańców) to miejsce, gdzie narodził się włoski renesans. Miasto miało niegdyś gigantyczne znaczenie polityczne i kulturalne, odgrywając wiodącą rolę w Italii i samej Toskanii. Florencja jest także jednym z najbardziej popularnych wśród turystów miast we Włoszech. Wpływa to niestety na jakość zwiedzania, przypominającego czasem przepychanki w tłumie. Nie można się jednak temu dziwić, wszak stolica Toskanii słynie z zabytków o niezwykłych walorach artystycznych.

Z Florencją związane są nazwiska urodzonych tu wybitnych postaci, takich jak: Brunelleschi, Leon Battista Alberti, Sandro Botticelli, Dante Alighieri, Giovanni Boccaccio, Niccolò Machiavelli czy Amerigo Vespucci i wielu, wielu innych. O znaczeniu miasta dla rozwoju europejskiej sztuki świadczą wspaniale zbiory florenckich muzeów (Galleria Uffizi, Galeria dell'Accademia, Bargello). W 1982 r. roku miasto zostało wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO.

HISTORIA

Miasto zostało założone przez Rzymian w 59 r. p.n.e. na urodzajnym brzegu rzeki Arno, w miejscu istniejącej od prawie tysiąca lat osady nazywanej Florentia. Już od momentu powstania wspaniale prosperowało, a było to możliwe dzięki położeniu przy ważnych szlakach komunikacyjnych. W IV w. decyzją Dioklecjana Florencja stała się stolicą VII regionu (składającego się z Toskanii i Umbrii). Już w pierwszych wiekach naszej ery powstawały tu wspólnoty chrześcijańskie, a pod koniec IV w. św. Ambroży

założył tu pierwsze biskupstwo, którego katedrą został kościół św. Wawrzyńca (San Lorenzo). Upadek cesarstwa i całe wczesne średniowiecze upłynęły pod znakiem walk,

grabieży i zniszczeń. Zarówno Goci, jak i Longobardowie na swoją stolicę wybierają Lukkę.

W XII w. Florencja stała się wolną komuną miejską, co spowodowało ponowny

Kup książkę

Poleć książkę

rozwoj miasta i nieprzerwaną już dominację nad innymi ośrodkami regionu. Dwa kolejne wieki to okres ekspansji, przede wszystkim gospodarczej i politycznej, który zakończył się podbojem większości ziem tokańskich. Miastem rządzą wtedy cechy zawodowe. Symbol Florencji – lilia, miał odzwierciedlać kwitnącą gospodarkę miasta. Od początku XIII w. w mieście trwa zażarta walka, przypominająca wojnę domową, między gwelfami (zwolennikami papieża) i gibelinami (zwolennikami cesarza). W stronnictwie gwelfów doszło do rozłamu: do gwelfów białych należeli głównie rzemieślnicy, do czarnych – arystokracja.

Koniec XIII w. dla miasta oznaczał również początek rozbudowy i zaranie rządów ludu. Na ten okres datuje się ostatni pierścień murów obronnych, zburzony pod koniec XIX w. Wiek XIV to początek rozkwitu kulturalnego Florencji i jej prymatu w sztuce – wystarczy wspomnieć, żyjących tu, Dantego czy Boccaccia. To jednocześnie wiek klęsk żywiołowych i epidemii dziesiątkujących miasto.

W wieku XV rodzina bogatych kupców, Medyceuszy (wł. Medici), stanęła na czele rewolwy w mieście i przy poparciu innych bogatych rodzin ustanowiła signorię. Władza Medyceuszy we Florencji trwała z małymi przerwami trzy wieki. Za rządów Kosmy, jego synów, a przede wszystkim wnuka, Wawrzyńca Wspaniałego (Lorenzo il Magnifico), miasto stało się kolebką renesansu i jego największych artystów. Tworzyli tu m.in. Michał Anioł, Leonardo da Vinci, Botticelli, Brunelleschi, Masaccio, Donatello. Krótki okres zawieszenia rządów Medyceuszy (1494) spowodowany był działalnością Girolama Savonaroli – charyzmatycznego reformatora i przywódcy religijno-politycznego. Został on jednak w 1498 r. spalony na stosie, a Medyceuszom udało się powrócić do Florencji i umocnić swą władzę dzięki dwóm papieżom Medyceuszom oraz powinowactwu z rodziną cesarską. Rok 1569 to tryumf Medyceuszy i nadanie im godności wielkich książąt Toskanii. Dwieście lat później, po śmierci ostatniego z Medyceuszy, Giana Gastonego, tytuł przeszedł na Habsburgów.

▼ Panorama Florencji

Kup książkę

Poleć książkę

▲ Chiesa di Santa Maria Novella

W roku 1861 Florencja została włączona do nowo utworzonego Królestwa Włoch, którego stolicą była w latach 1865–71. Fakt ten zaważył na układzie centrum – wyburzono pierścień murów średniowiecznych, a w jego miejsce wybudowano wały miejskie.

WARTO ZOBACZYĆ

Wizytę w mieście warto rozpocząć od **Piazza Santa Maria Novella**, gdzie znajduje się ★ **kościół** o tej samej nazwie ⓘ **zwiedzanie**: pn.–czw. 9.00–17.30, pt. 11.00–17.30, sb. 9.00–17.00, nd. 12.00–17.00 (X–VI 13.00–17.00); wstęp: 5 EUR, ulgowy 3 EUR. Budowę

Kup książkę

Poleć książkę

Pistoia

Założona przez Etrusków i podbita przez Rzymian Pistoia po okresie panowania cesarza niemieckich stała się wreszcie w XII w. wolnym miastem. Był to początek okresu jej największego rozkwitu, zakończonego jednak dość szybko w wyniku podporządkowania miasta Florencji. W XVI w. Pistoia stała się integralną częścią księstwa Medycuszy, następnie weszła w skład Wielkiego Księstwa Toskanii, którego miastem była aż do 1859 r., kiedy to włączona została do Królestwa Włoch. Dziś miasto liczy 90 tys. mieszkańców.

WARTO ZOBACZYĆ

Centrum miasta stanowi Piazza del Duomo, przy którym wznosi się wysoka dzwonnica, a przy niej piękna ★ **katedra św. Zenona** (Cattedrale di San Zeno) z XII–XIII w. W górnej części jej frontowej fasady znajdują się trzy rzędy loggii, podczas gdy dolna jej część zabudowana jest ciągiem siedmiu arkad, za którymi umieszczone są trzy portale. W lunecie nad głównym portalem podziwiać można

Madonnę z Dzieciątkiem i dwoma aniołami, wykonaną z ceramiki przez Lukę della Robbia. W trzynawowym wnętrzu na szczególną uwagę zasługuje kaplica św. Jakuba, w której przechowywany jest srebrny ołtarz św. Jakuba, wykonywany stopniowo w latach 1287–1456 przez różnych artystów, m.in. Brunelleschiego. Nie można także ominąć otwartej ku Piazza del Consiglio kaplicy w lewej nawie, w której znajduje się piękny obraz *Madonna della Piazza* Andrei Verrocchia.

Południową pierzeję Piazza del Duomo zamyka **Palazzo Vescovile** (pałac Biskupi), w którym obecnie mieści się **Museo della Cattedrale di San Zeno** ⓘ **otwarte: wt., czw., pt., wejścia o 10.00, 11.30, 13.00, 15.30 i 17.00; zwiedzanie z przewodnikiem; wstęp: 4 EUR, ulgowy 2 EUR**, w którym można zobaczyć złoty relikwiarz św. Jakuba, wykonany w 1407 r. przez Lorenza Ghibertiego, oraz liczne znaleziska archeologiczne z czasów rzymskich.

Naprzeciwko katedry stoi ★ **baptystorium San Giovanni in Conca** ⓘ **zwiedzanie:**

▼ Katedra św. Zenona

Kup książkę

Poleć książkę

Siena

Siena (54 tys. mieszkańców), jedno z najbardziej nietypowych i najpiękniejszych miast Toskanii, została założona przez Etrusków na wzgórzu między dolinami dwu rzek: Arbia i Elsa. Jest to miejsce o niepowtarzalnym charakterze, gdzie zachowało się wiele dawnych tradycji i zwyczajów.

Miasto ożywa szczególnie latem, kiedy odwiedza ją niezwykle dużo turystów (zwłaszcza w okresie słynnego *palio*), a także studentów mającego tu siedzibę Uniwersytetu dla Cudzoziemców (Università per gli Stranieri). Siena, kryjąca w swych murach wspaniałe zabytki architektury, rzeźby i malarstwa, została w 1995 roku wpisana na Listę UNESCO.

HISTORIA

Miasto na trzech wzgórzach stanowiących podstawę podziału na dzielnice (tzw. *terzi*), wg legendy utworzone zostało przez dwóch synów Remusa: Seniusza i Askiusza, wygnanych z Rzymu przez wujka, Romulusa, założyciela Wiecznego Miasta. W czasie ucieczki

zatrzymali się oni dopiero na łagodnych wzgórzach Toskanii i tu się osiedlili. Przybyła z nimi także wilczyca kapitolńska, która wykarmiła ich, podobnie jak niegdyś Remusa i Romulusa. Stąd też wyobrażenia wilczycy i karmionych przez nią bliźniąt można w Sienie napotkać bardzo często.

Charakterystyczny dla Sieny jest widoczny do dzisiaj podział na tzw. *contrady*, czyli mniejsze niż tercie dzielnice miasta, które rywalizują dwa razy w roku (2 lipca i 16 sierpnia) podczas *palio*. Jest to wyścig, w którym jeźdźcy reprezentujący poszczególne *contrady* ścigają się wokół głównego placu miasta – Piazza del Campo.

WARTO ZOBACZYĆ

„Siena jest dużą sceną z muszlowatym wkleśnięciem Il Campo pośrodku. Sceną będąc architektonicznie, bogato przy tym dekorowaną, budzi często wrażenie udziału w spontanicznym, tłumnym widowisku teatralnym. Spadzistymi zejściami spływają na Campo, na Pole, turyści, mieszkańcy miasta, wycieczki

▼ Centrum Sieny

Kup książkę

Poleć książkę

Val d'Orcia

Na południe od Sieny rozciąga się niezwykle malownicza kraina – Val d'Orcia. Jest to jedno z piękniejszych miejsc w całej Toskanii. Tutejszy krajobraz, zdominowany przez rozległe pola poprzecinane winnicami, uprawami oliwek i słoneczników oraz rzędami cyprysów, wraz z niesamowitą barwą spalonej ziemi (tak unikatowej, że doczekała się osobnego określenia w malarskiej palecie – siena palona), mało kogo pozostawiają obojętnym. Pejzażu dopełniają kamienne miasta na wzgórzach i samotne posiadłości (wille), zadziwiająco naturalnie wkomponowujące się w krajobraz. Cała dolina w 2004 r. została wpisana na Listę UNESCO. Tak uzasadniono tę decyzję: „Pejzaż regionu Val d'Orcia był hołubiony przez malarzy szkoły sienneńskiej, rozkwitającej w okresie renesansu. Obrazy przedstawiające Dolinę Orcii, a szczególnie te pejzaże, które pokazują ludzi żyjących w harmonii z naturą, stały

się ikonami renesansu i w istotny sposób wpłynęły na sposób myślenia o pejzażu w późniejszych latach”. Rzeczywiście, wygląd doliny niewiele zmienił się od tamtych czasów.

ABBADIA SAN SALVATORE

Obecnie to popularny ośrodek narciarski, niegdyś – osada górnicza, specjalizująca się w wydobyciu cynobru, z którego potem pozyskiwano rtęć. Dziś ślady tej dawnej aktywności można odnaleźć w miejscowym **Museo Minerario** www.museominerario.it; otwarte: 15 VI–1 XI, 22 XII–6 I codz. 9.30–12.30 i 15.30–18.30; wstęp: 12 EUR, ulgowy 10 EUR, w którym wizyta obejmuje przejście także 300 m dawnej kopalni (rozcigającej się niegdyś na długości 35 km). Abbazia San Salvatore bierze swą nazwę od opactwa (wł. *abbazia*) św. Salwatora, wokół którego powstała w średniowieczu.

Miasto zachowało nienaruszoną zabudowę z ciemnego kamienia trachitowego, pamiętającą czasy średniowiecza i renesansu.

ABBAZIA DI SANT'ANTIMO

Godną polecenia jest wycieczka do zagubionego wśród przepięknych pól i winnic Val d'Orcia bardzo starego opactwa Sant'Antimo. Ufundowane zostało prawdopodobnie przez Karola Wielkiego ok. 800 r. i w średniowieczu było ważnym i bogatym klasztorem, usytuowanym nieopodal prowadzącej do Rzymu Via Francigena. Trzynawowy kościół powstał ok. 1118 r., a elementem zachowanym z poprzedniej konstrukcji jest mała kaplica karolińsko-ottońska z absydą na południe od chóru. W XV w. klasztor podupadł i dopiero w XIX w. znów zamieszkali w nim mnisi (benedyktyni).

BAGNO VIGNONI

Bagno Vignoni to malutka miejscowość, której centrum stanowi ogromny kamienny basen zachowany jeszcze z czasów rzymskich.

Monte Amiata – góra, woda i rtęć

Nad Doliną Orcii góruje Monte Amiata (1738 m n.p.m.) wchodząca w skład przedgórze Apeninu Toskańskiego. Góra jest wulkanem, dziś już nieaktywnym. Wypływające stąd strumienie zaopatrują w wodę całą południową Toskanię i część północnego Lacjum. Zresztą sama nazwa Amiata pochodzi od łacińskiego *ad meata*, czyli „u źródeł”, a wodę czerpali stąd już antyczni Rzymianie. Monte Amiata dostarczała też cynobru – stosunkowo rzadkiego minerału zawierającego siarczek rtęci, z którego przez wieki pozyskiwano tu rtęć. Dziś działa tu główna stacja narciarska w Toskanii.

Otoczają go budynki miejskie, w tym jeden z portyków nazwanym imieniem św. Katarzyny, która miała tu ponoć w podeszłym wieku zażywać kąpeli. Oryginalna sceneria miasteczka zachwyliła Andrieja Tarkowskiego, który to tutaj osadził akcję swojego

San Marco

Wenecja podzielona jest na sześć dzielnic, tj. *sestieri*: San Marco, Castello, Cannaregio, San Polo, Dorsoduro i Santa Croce.

Sestiere San Marco to zdecydowanie najbardziej znana dzielnica Wenecji. Jej serce stanowi **plac św. Marka**, będący centrum i swoistą wizytówką miasta. I choć Napoleon widział w Piazza San Marco „najbardziej elegancki salon Europy”, czasem można się zastanawiać, ile z tej elegancji pozostało na ogromnym placu, zdominowanym przez turystów, gołębie, ulicznych artystów, handlarzy pamiątkami, restauracje i lokale, a kiedy przychodzi *acqua alta* – wyłożonym deskami, bez których poruszanie się byłoby niemożliwe. Nie da się jednak zaprzeczyć, że jest to miejsce fascynujące. Poza tym to tu właśnie znajduje się wiele najpiękniejszych zabytków Wenecji.

Wśród nich przykuwa uwagę przede wszystkim słynna ★ **bazylika św. Marka** www.basilicadisanmarco.it; otwarte: 16 IV–28 X 9.30–17.00, nd. 14.00–17.00, 29 X–15 IV 9.30–17.00, nd. 14.00–16.30, wstęp wolny, z bogato zdobioną fasadą, która zachwyca

ilością szczegółów i różnorodnością stylów. Świątynia od wieków pełniła funkcje kościoła dożów, a od 1807 r. do dziś – miejskiej katedry. Święty patron bazyliki jest jednocześnie patronem miasta, jakkolwiek nie było tak od samego początku – pierwszym patronem Wenecji był bowiem św. Teodor. Miasto zmieniło jednak opiekuna, po tym jak w 828 r. przywiezione zostały z egipskiej Aleksandrii relikwie św. Marka Ewangelisty. Jak mówi legenda, dwóch weneckich żeglarzy przetransportowało wykradzione (oczywiście weneccjanie wolą mówić: uratowane) z rąk barbarzyńców ciało świętego, owinięte w skórę (scenę tę przedstawia jedna z mozaik na fasadzie kościoła). Stał się on patronem i opiekunem miasta, a także symbolem politycznej niezależności Wenecji od patriarchy Akwilei oraz biskupa Gradum. Wydarzenie zrodziło potrzebę budowy świątyni, w której godnie mogłyby spoczywać szczątki ewangelisty. Wzniesiono ją w X w. na miejscu wcześniejszej kaplicy poświęconej św. Teodorowi.

▲ Bazylika św. Marka

Kup książkę

Poleć książkę

Bazylika św. Marka ma układ typowej świątyni bizantyjskiej: wzniesiona została na planie krzyża greckiego i zwieńczona pięcioma kopułami – większą środkową i czterema mniejszymi wokół niej. Wzorowana była prawdopodobnie na nieistniejącym już kościele Dwunastu Apostołów w Konstantynopolu. Obecny wygląd kościoła jest efektem mieszania się stylów: bizantyjskiego, romańskiego i gotyckiego, a także rozmaitych koncepcji artystycznych żywych aż do XVII w., kiedy to ostatecznie zakończono prace nad świątynią.

Niezwykłe ozdobna fasada o pięciu portalach obłożona jest marmurem i udekorowana licznymi mozaikami. Na dwie części dzieli ją taras, na którym ustawione są cztery konie ze złoczonej miedzi, przywiezione w 1204 r. z IV krucjaty (od lat 70. XX w. są to kopie oryginałów znajdujących się wewnątrz bazyliki). Pochodzą one z hipodromu w Konstantynopolu i są jedynym zachowanym przykładem tego typu rzeźb, które niegdyś powszechnie zdobiły starożytne tory wyścigów konnych. Rzeźby te – kiedyś symbol potęgi Wenecji – na krótki okres zniknęły z fasady kościoła, bowiem po kapitulacji miasta w 1797 r. Napoleon przywłaszczył je sobie i wywiózł do Francji. Na szczęście po 1815 r. wróciły do Wenecji.

Zanim wejdziemy do wspaniałego wnętrza świątyni, powinniśmy zwrócić uwagę na zdobienia głównego **portalu**. Jego łuki pokrywają XIII-wieczne płaskorzeźby przedstawiające miesiące, cnoty i proroków. Na południowej ścianie bazyliki znajduje się, również bardzo ciekawa, rzeźba z IV w. (pochodząca prawdopodobnie z Syrii) przedstawiająca czterech rzymskich tetrarchów, a obok niej – dwa zdobione syryjskie pilastry (VI w.).

Do kościoła wchodzi się przez bogato zdobione atrium: tu szczególnie interesujące są **mozaiki** na kopułach wykonane w XIII w.

Lew św. Marka

Symbolem Wenecji jest skrzydlaty lew, symbol św. Marka Ewangelisty, od 892 r. – kiedy jego relikwie zostały przywiezione z Aleksandrii w Egipcie – patrona miasta. Lew z aureolą opiera przednią prawą łapę na otwartej księdze, w której można dostrzec łaciński napis: „Pax tibi Marce evangelista meus”, czyli: „Pokój z tobą, Marku, mój Ewangelisto”. Kiedy Wenecja była w stanie wojny, na obrazach lub rzeźbach lew przedstawiany był z drugą łapą opartą na krzyżu. Tego emblematu używała też flota wojenna Wenecji na wszystkich swoich statkach. Podczas okupacji napoleońskiej z premedytacją została zniszczona większość lwów – symboli wiekowej niezależności i potęgi miasta. Te, które możemy zobaczyć, spacerując dziś po Wenecji, to najczęściej kopie.

w stylu wenecko-bizantyjskim i przedstawiające historie biblijne. Wnętrze jest typowo bizantyjskie – każde z trzech ramion krzyża podzielone jest rzędami arkad na trzy nawy, nad którymi ciągną się typowe dla wczesnochrześcijańskich kościołów empory. Całą górną część wnętrza pokrywają mozaiki wykonane przez artystów weneckich i bizantyjskich (XII–XIV w.), częściowo zrekonstruowane w XVI–XVII w. na

Laguna Wenecka

Warto się wybrać także na którąś z licznych wysp Laguny Weneckiej. Niektóre z nich, jak Torcello, mogą się poszczycić dłuższą historią niż samo miasto. Inne spełniały w przeszłości wobec Wenecji specyficzne funkcje: San Michele – cmentarza, Lazzaretto Nuovo – miejsca, gdzie izolowano chorych na dżumę, a Murano – centrum produkcji, gdzie XIII-wiecznym dekretem przeniesiono wszystkie huty szkła. Atmosfera jest tam nieco inna, przede wszystkim dzięki dużo mniejszej liczbie turystów.

GIUDECCA

Największą z otaczających Wenecję wysp jest Giudecca, położona na południe od miasta i oddzielona od niej szerokim kanałem zwanym Canale della Giudecca. Rozciąga się po przeciwnej stronie bulwaru Zattere w Dorsoduro i administracyjnie stanowi część tej dzielnicy. Na jeden z trzech przystanków na wyspie (Zitelle, Redentore i Palanca) można dopłynąć liniami Vaporetto z przystanków: San Zaccharia w *sestiere* San Marco (linią 2

lub 42), Piazzale Roma (2, 41) oraz Zattere (2). Dopływa tu również nocna linia N.

W rzeczywistości Giudecca to nie jedna, ale osiem mniejszych wysp połączonych siecią licznych mostów i mostków. Obecnie mieszka tu ok. 4,5 tys. osób. Jak mówią plotki, w zacisznym kąciuku wyspy ma swój dom także Elton John.

Wyspa, zamieszkała już w IX w., początkowo nazywana była Spinalonga, co w wolnym tłumaczeniu znaczy „długa ość”, prawdopodobnie ze względu na swój długi i wąski kształt. Określenie Giudecca pojawiło się później i do dziś jego geneza nie jest do końca jasna. Istnieje w tej kwestii parę hipotez. Jedna wywodzi Zueccea – jak przed historycznymi przekształceniami brzmiała nazwa wyspy – od Żydów (w weneckim dialekcie zwanych Zudei), którzy mieli zamieszkiwać to miejsce, zanim jeszcze w 1298 r. zostali przeniesieni do Wenecji, a dekretem z 1516 r. do getta w Cannaregio. Druga mówi, że izolowani byli tu *zudegai* – czyli osądzeni przez trybunał, a jeszcze inna również wspomina o „osądzonych” – jednak tym razem fałszywie

▼ Giudecca

Kup książkę

Poleć książkę

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

- 1. ZAREJESTRUJ SIĘ**
- 2. PREZENTUJ KSIĄŻKI**
- 3. ZBIERAJ PROWIZJĘ**

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA
 Helion SA

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Toskania i Wenecja

Toskania i Wenecja niezmiennie cieszą się ogromnym zainteresowaniem turystów. Toskania oszałamia niezliczonymi zabytkami i jednocześnie kusi spokojem prowincji. To raj dla miłośników historii sztuki, miejskich spacerów i wycieczek pełnych malowniczych widoków. Wenecja uwiedzie swoją niepowtarzalną atmosferą, przepychem muzeów i pałaców, gondolami leniwie snującymi się po kanałach.

Artystyczne stolice

Arcydzieła **gotyku i renesansu**

Winnice, gaje oliwne i cyprysy

Plaże, **klify i morze**

Weneckie kanały i wyspy

Prawdziwa **włoska kuchnia**

 Bezdroża

 Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

 Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
 0 601 339900

Sprawdź najnowsze promocje:
● <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane
● <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
● <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ebook dostępny wyłącznie na:
ebookpoint.PL

ISBN 978-83-283-4921-6

Cena 26,90 zł